

boj različne upore: čast, ljubezen, dano besedo, vendar jih drugega za drugim otopeva, nikoli jim ne dovoli, da bi se razvili do vrhunca in potem oni vodili dejanje. V tem, kako Claudel zavrača Sygneine upore, se kaže isto konstruktivistično mišljenje, kakor zgoraj z ozirom na molitev, za njega je važno predvsem dejanje in čuvstvo. Dokler sta si Sygne in Georges samo obljubila zakon, zakon še ni izvršen, to še ni zakrament. Od Boga naložena dolžnost v Claudelovi drami zmaguje nad osebnimi čuvstvi in voljo. Če hočemo najti podobno dogmatično in nepsihološko rešitev konflikta, moramo iti nazaj do Aischyla, ki ga je Claudel prevajal in ki ga imenuje svojega učitelja. (Glej pismo na Rivièrea z dne 12. maja 1908.)

Drama, iz katere prinašamo odlomek, je gotovo izmed vseh Claudelovih tudi formalno najboljša. Tukaj gre v resnici za konflikt med ljudmi in ne za konflikt med besedami. Dolgi monologi, ki nimajo osti proti soigravcu, ki se oddaljujejo od dejanja in kopičijo metafore, niso tako pogosti. (Primerjaj našo dramo in Marijino Oznanjenje v Domu in svetu 1926.) Claudel je v tej drami najbolj realen, najbolj konkreten, najmanj liričen. Tudi v drugih njegovih poznih dramah se kaže isto ukročenje lirizma.

Nad temi razlikami v stilu pa je Claudel v vseh svojih delih liričen v nekem globljem zmislu besede: to se pravi, on ni analitičen. Na dva različna načina lahko človek stoji napram drugim in napram sebi: ali dogmatično ali psihološko. Claudelovi ljudje so ljudje enotnih čuvstev, oni svojih čuvstev ne reflektirajo v sebi, njim njih lastno čuvstvo ne postane predmet samoopazovanja, ki ga potem zdrobi in komplicira. Če danes lirika v civiliziranih deželah propada, je to dokaz, da ljudje enostavnega čuvstvenega življenja niso več zmožni. Claudel je tak človek enostavnega čuvstvenega življenja in zanj to dejstvo ni samo umetniško značilno, ampak tudi življenjsko.

Claudel sovraži razum (pismo o Taineu in Renanu z dne 12. maja 1908) zato, ker ve, da preti od njega velika nevarnost človekovemu notranjemu življenju. Umetnik, ki ne veruje, ki se torej razumsko reflektira, je obsojen na obup in razkroj ali pa na drobnato umetnost (pismo na Rivièrea z dne 12. oktobra 1912, uvod pisma z dne 24. oktobra 1907). Isto velja seveda o človeku z enako intenzivnim duševnim življenjem, kakor je umetnikovo. To, da se vprašanje vere in ne vere stavi čisto psihološko kot vprašanje zdravega in bolnega čuvstvenega življenja, je čisto francosko, in Claudel ima v današnji francoski literaturi dokaz svojega prepričanja (Gide, posebno pa najmlajši). Če pri nas stvar ni tako ostro prišpičena, kakor tam, prihaja to iz majhne intenzivnosti in večje grobosti našega duševnega življenja. Korespondenca z Rivièream se vrti okoli te osnovne točke.

Claudel je katolik starega kova (glej pismo z dne 24. oktobra 1907 na koncu), njegovo poslanstvo zdrobljenemu modernemu svetu je zunanja in notranja disciplina.

Priliko, da se je Dom in svet Claudela spomnil, je dala njegova šestdesetletnica. Jacques Rivièr je bil eden izmed najnadarjenejših mladih francoskih kritikov in po vojski urednik časopisa »La Nouvelle Revue Française«. Celo življenje je krčevito stremel za vero, dasi je živel dolgo neodločen, je umrl kot katolik. O Claudelu in Rivièreu informira E. R. Curtius: Die literarischen Wegbereiter des neuen Frankreich.

Božo Vodušek in Dušan Grabrijan

Pogledi v Claudelovo življenje, vero in umetnost

(Iz pisem: Jacques Rivièr—Paul Claudel 1907—1914)

Izbral D. Grabrijan

Jacques-u Rivièr-u

Tien-Tsin, 25. maja 1907.

Innuit immensâ admiratione quod est,
mira hoc externis ostendendo quae non
est.

Sv. Gregor.

Dragi prijatelj moj

Komaj sem odposlal svoje pismo, že sem prejel Vaše od 7. aprila. Kakšni dopisi! Ne očitam Vam ničesar. Obratno, prva in prijetna dolžnost mi je, da pomagam mladini iz krize, kakršno sem sam nekoč prestal.

Malo filozofije na Vaše misli o mnogovrstnih resnicah. V nekem gotovem zmislu je samo en Bog sam iz sebe, vsa druga bitja pa so pogojna, z odlokom Njegove volje (sv. Pavel). Samo en Bog je in samo ena resnica, oba pojma sta torej istovetna. Ker je samo en Bog in samo en bistven način razlikovanja Boga, imajo vse druge stvari to medsebojno skupnost, da niso Bog. Bog je začetek in konec sveta, in svet nima drugega namena, kot da Boga časti, in kakor je samo ena resnica, tako je tudi samo ena gotovost, katero nam nudi razodetje. Kjer ni Boga, tam ni resnice, ni bitja, ni ničesar. Tako pa je Bog povsod, on ustvarja in vzdržuje in obvladuje. In mi prisostvujemo neprestanemu ustvarjanju.

Pa pustiva filozofijo in prestopiva rajši na sigurnejšo in uspešnejšo pot življenja, kamor z veseljem sledim Vašemu vabilu. Kdor hoče vedeti, kaj je žganje, bolje stori, da ga izpije nekaj kozarcev, kot pa da studira vse fiziološke razprave o tem.

Priporočljive knjige. Predvsem Pascal, on je za nas Francoze pravi apostol ad exteros. Dalje mnogo knjig o mistiki: Angèle de Foligno, Rusbrock, sv. Terezija, življenja svetnikov, čeprav so slabo pisana. Čudežna razodetja Ane-Katarine Emmerich o življenju našega Gospoda. F-u. sem priporočal Bossuet-jeve: Élevations sur les mystères, in pa Méditations sur les Évangiles, katere zelo občudujem. Krščanstvo 17. stoletja je pusto in strogo. Dante. Predvsem pa vse, kar dobite Newmanovega.

Praktično. Več kot vse knjige Vas nauče cerkveni obredi in posečanje službe božje. Zatožite se vendar v ta neizmerni vir slave, gotovosti in poezije. Nikar ne pričakujte hipnega, notranjega razodetja, Vaše temine bodo polagoma kopnele. Storite to, kar je v Vas že nakazanega, in jaz samo to še poudarjam: *Facienti quod est in se non negatur gratia*. Molite vsak dan, nič zato, če niste zbrani. Voljo vsaj pokažite; kdo ve, če nimajo te božje molitve, ki so jih tolikrat prešušljale tako svete ustne, že same po sebi čednost ex opere operato? Nikomur se ni bati za dušni blagor, kdor moli vsako jutro in vsak večer z vso zbranostjo, ki jo premore (kar večkrat niti tako težko ni). Pojdite, če le mogoče, vsako jutro k maši, in posvetite vsaj eno celo leto popolnoma cerkvenim dogodkom. Nosite škapulir, molite rožni venec, hodite križev pot, zatopite se vedno, ko utegnate, če ne, vsaj četrt ure na dan v kak evangeljski izrek. Ne obupajte, tudi če padete, Vaše zaupanje v božjo ljubezen mora biti neomahljivo; pomislite vedno, da to ni najbolj gnusen in poguben greh, kajti Njega odvraca samo napuh. *Cor contritum et humiliatum non despicies*.

Kadar se spreobrnate, spolnajte vse točno, kar Vam bo spovednik naložil, svetoval Vam bo gotovo, da se čim večkrat obhajate. Delite miloščino (oglejte si tozadevno Joelovo poglavje iz maše za pepelnično sredo). Usmiljenje dušo najbolj krepi. Vstopite v red sv. Vincenca Pavlanskega, kjer imam sam čast delovati dvajset let.

Sv. pismo. Potrebno je, da ga vsega prečitata. Edina, Fillionova izdaja, ki jo poznam, res ni najboljša, vendar je pravoverna, dasi ima neumno, neprebavno razlago, vendar Vam pomore do prvega razumevanja besedila, ki je sicer težje dostopno. Škoda, da ga je deset debelih zvezkov, pa mogoče, da Vam ga kdo posodi.

Maša. Kako naj govorim o tej božanstveni skrivnosti? Lotil sem se je že večkrat, ali moje moči presega. Posečajte jo češče in zapopadete jo. Guéranger-jeva; l'Année liturgique, katere Vam sicer ne priporočam, vsebuje vse latinske mašne molitve.

Sv. Tomaž. Berite ga šele, ko ga morete, vendar danes še ne. On Vam vzame cela leta.

Ubogo dete! Kristus Vas ima v svoji mreži. Induxisti nos in laqueum, speljal si nas v past. Vašo stisko razumem, predelati jo morate. Spričo tega novega sveta, katerega prezreti ne gre, Vam je potrebna velika odpoved, odreči se boste morali svobodi v mislih in dejanju, ki dopušča vsakomur, da dela, kar se mu zdi, ki ne ve nikdar, kje preneha božja zahteva, o kateri govori sv. pismo, da je hujša od pekla. Ne čudim se, da Vam sega do mozga tam, kjer so največji svetniki trepetali. »Vsaka spreobrnitev je mala sodba,« pravi Pascal. Zato se ne bojte, Bog pozna mero, ki jo morate prenesti, in veselje bo preseglo vašo žrtev. Ne boste več umrli, smrt zgubi za Vas zmisel, Bog se združi z Vami v večnosti, prerodil Vas bo v sebi, da se boste v njem radovali (Božja prikazen).

Praktični nasveti. Ostanite, kjer ste, na potu, ki Vam je usojen. Sprejmite križ, ki Vam ga Bog nalaga. Mnogo dobrega lahko storite na vseučilišču, tam boste imeli časa dovolj za delo in premišljevanje, ki ga potrebujete. Če bi Vas Bog ne potreboval tam, kjer ste, pa bi Vas ne bil posadil tja. Samo enkrat v svojem življenju sem svojeglavo opustil usojeno mi pot, mislil sem, da bo tako bolje, pa bilo je zame usodno. Mogoče je res Pariz najboljši za Vas. Na vsak način pa, in zadnje, kar Vam svetujem, je: zapustiti Francijo. Zunaj so naši ljudje brez vsake moralne opore, tujina pomenja smrt večini, oslabitev vsakomur. Vem to, sam sem skusil.

Z Bogom, dragi prijatelj! Poleg Vas vidim Mater božjo, nad Vami bdi tiho v brezmejni ljubezni. Nekoč boste razumeli tišino, s katero Vam Bog in Marija govorita.

P. Claudel.

Tien-Tsin, 24. oktobra 1907.

(Na praznik nadangelja Rafaela)

Dragi prijatelj,

Vaše pismo me je razveselilo. Očital sem si, da sem bil mogoče v svojem zadnjem pismu z vami prestrog in bal sem se dolgega presledka v razgovoru, katerega imava nekaj mesecev že. Bal sem se, da ne konča vse tako brezpogojno, kakor sem si tega želel, pa končno, saj ne pišem samo današnjemu Jacques-u Rivière-u, temveč Jacques-u Rivière-u, možu čez dvajset ali pa štiri-deset let. V enem dnevu ne požene nobeno seme. To ali ono besedo, ki sem jo bral, sem nosil deset in več let, preden sem ji našel pravi poudarek. Mogoče se spomnite, ko bom že v grobu, te ali one moje besede, ki Vam jo danes pokladam na srce z vso ljubeznijo.

Vsi Vaši predsodki, zatočišče Vašega zadnjega pisma, se potrjujejo v ostudnem izreku odvratnega Renana, ki me je sprevračal že svoj čas: »Mogoče da je navsezadnje resnica le žalostna!« Takrat še nisem bil kristjan, ali doumel sem že globoko rajske skladbe, kakršni so kosi Antigone in Deveta simfonija. V dno svoje duše in srca sem občutil, da je veliko nebeško veselje edina resničnost in da človek, ki ne veruje vanje iskreno, ne bo ustvaril nikdar dela, katero bo umetniško in posvečeno. Vse ostalo je samo bedno, domišljavo prizadevanje pisca ali pa krpe papirja. Odtod tragičen zastoj Štefana Mallarméja, ko je čisti umetnik spoznal, da nima ničesar več povedati.

Tu korenini velika pravda o subjektu in objektu, katere mi vi ne načenjate prvi. Kant je velik filozof in ga spoštujem, ali malo ga razumejo in znašel je cel besednjak, ki je izpil ljudem možgane.

Začniva pri tej razliki in poiščiva v neredu oporišča, katera so nam dana in neoporečna.

Po eni strani vi ne dvomite predvsem o Vašem lastnem trpljenju. Ne vprašujem, če je ozdravljivo, temveč kakšen vzrok ima, in jaz trdim, v čemur se vsaj strinjava, da je vzrok v osnovnem nesoglasju, ki vlada med dušo in njeno uzadostitvijo. Ta pojav je tako splošen in enoličen, da

ga imam za objektivno ugotovljeno dejstvo, o katerem pričate vi sami. Duševnost, srce človeško ne najdeta na tem svetu objekta, ki bi odgovarjal njuni potrebi in razteznosti; zanikajte, ali pokažite mi tak cilj, kajti vsak predmet je delen, duh pa stremljeva za celoto. (Pokaži nam očeta, stvarnika, in nam zadošča; sv. Filip v evangeliju). Bogastvo in uzadoščenje naših telesnih nagonov potrebo samo otopeva in ugonablja, uteši je ne. Analiza nama potrdi to takoj.

Po drugi strani in vkljub vsej retoriki opazujemo, da so stvari izven človeka zelo dobro prirejene svojemu namenu, t. j. namenu obstojati in razvijati se v vsej polnosti svoje nature in v skladnem medsebojnem sodelovanju. Če pa opazamo pri njih delen nered in boj (čmur bi ne imeli pripisovati tolike važnosti kakor njihovemu redu, kajti prvi jih vzdržuje, drugi pa jih samo pogojuje), Vam navajam v preudarek (brez ozira na nauk, ki sledi iz izvirnega greha), da teži vsako bitje, ki je ustvarjeno po božji podobi v neskončnost in soudeležba ostalih stvari ga izpravlja in zadržuje.

Položaj je torej sledeči: izven človeka red, katerega zanikati ne morete, v človeku samem nered, katerega ne tajite, Vaše pismo ga zadostno potrjuje.

Vi torej niste v čisto zmedenem svetu, kjer so stvari brez vsake medsebojne zveze, ampak prav obratno, vse je lepo skladno, vzdržuje neko stanje, neki potek, vedno enak kakor tok leta. Če bi stvarjem ne bilo namenjeno, da obstojajo, pa bi ne obstojale. Vi se torej nahajate v svetu samo delno neurejenem, v eni sami osrednji točki: vse izdaja ne prisotnost, temveč neko odsotnost.

Tu zametujem razliko med subjektom in objektom. Subjekt in objekt sta tesno spojena člena istovrstne celote. Res ne uvidim, kako bi duševno razpoloženje ne moglo postati enako merodajen predmet proučevanja, kakor lupina poljubne žuželke. Duh samo nas more voditi v gotov del sveta. Čemu zavračati subjekt kot sen in domišljijo? Zakaj bi mu ne prisodili enake veljave kot konkretnemu predmetu? V tem vsaj ne vidim zaključka, katerega me oprostate. Ne pravim: Želim si take stvari, torej ona je (kar bi enako veljajo kot za glad in prehrano), temveč pravim: želim si take stvari, torej ona ni eno z menoj; prikrajšan sem torej za namen, ki ga ima zame in nisem torej z njo vpleten v stanje reda, ampak nereda. In to je edina točka, katero bi za enkrat rad ugotovil.

Vsaka stvar je učinek različnih vrst, tvori torej hkratu red v svojem obstoju in v svojem nastanku. Ko jo imenujete, imenujete neki red, ki jo vzbuja k obstoju.

Tako je po eni strani izven človeka vsestranski red; navesti vsaj mi ne morete stvari, ki bi ga ne dosegla ali ne imela vsaj možnost, da ga doseže, dočim pa človekov cilj v tem življenju ni dosegljiv. Cilj imenujem to zunaj njega, kar ga dopolnjuje, završuje v konkretnem pomenu. Po drugi strani pa je v človeku nered. Človek ustvarjen za celoto, ne najde objekta, ki bi mu bil vreden poglobitve.

Kar bi Vi radi sprejeli, ni splošen, temveč samo delen nered, tega pa ne morete, kajti opredeliti se je treba, pravi Pascal. Vi niste osamljen v naravi. Vsakdo je svoj cilj spopolniti dolžan, in poleg fizičnih dolžnosti in nad njimi so moralne dolžnosti! Zmota tako zvanih Kantovcev je, da razlikujejo več vrst protivnih dejstev. Ta se medsebojno ne pobijajo, ampak uvrščajo. Tam, kjer neha spoznanje, se začneja dolžnost, toda brez vodnika nismo nikdar. Če ne boste vršili svoje naloge, boste izkvarjen organ, sebi in drugim v nadlego. Vaša samota in Vaš prezir Vas ne bosta daleč vodila. To je meja, kjer neha razum in kjer mu pride, po besedah psalma, nasproti razodetje: *Misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculata sunt*. Usmiljenje se je napatilo k razumu, in milost je objela in obudila pravico.

Zaenkrat dovolj, ta razprava bi naju predaleč vedla. Če prestopiva sedaj še področje splošnih pomislekov, se nama odpre široko polje, saj se niste dotekali še vprašanja zlega, ki se mi zdi najresnejše, niti vprašanj kritike in razlage, ki so najbolj zapletena in zagonetna.

Karkoli storim, katoliške resnice Vam ne morem podati nikdar čisto jasno, kajti Bog hoče tako, in on zahteva od nas še vedno, da jo sprejmemo zaslužno, iskreno in prostovoljno. Vere tu es Deus absconditus. Nikar ne mislite, da Vam bodo, kakor hitro postanete kristjan, že ipso facto odpadle vse težave, ali da je potreba popolne jasnosti za vstop v cerkev. Res je samo, da se Vam bodo zdele take razprave, potem ko boste z nami v njej, bolj dražljive kot pa zmiselne in koristne.

Dobro vem, da to ni glavni razlog, proti kateremu se borim pri vas, da je to vaša uporna mladost, nestrpnost z uzdo in z vsem, kar jo ovira v pohlepu za znanjem in novimi vtisi. Kakšen svet večne resnice pa Vam je razkriti, vedno nov in mlad? Ljudje, ki ga ne poznajo, se mi zde bolniki in skopljeni. Odreči se Vam je pač nizkim užitek, ki ne vedejo nikamor, a spoznali boste zato železo in jeklo, zdravo, krepko, borbeno veselje zmage nad samim seboj. Vršili boste dobro, svetu boste vdani in koristni z neizmerno radostjo dobre vesti, v brezskrbju sina z očetom in spravljeni z vsem stvarstvom. Potem Vam svet ne bo več zagoneten in grenkoben, kajti deležni boste blagoslova z vsemi nedolžnimi stvarmi.

Lepo, da ste spisali članek o meni. Bral sem, kar ste priobčili v Occidentu. Snov za pisatelja imate. Rečem samo to, ne da bi vam drugače čestital. Mnogo je poklicev hvaležnejših od pisateljevanja.

Malo poznam naziranje vseh ljudi, ki jih tam navajate, in priznam, ne čutim niti zanimanja niti radovednosti zanje. Vem samo, da je dve knjigi med njimi obsodila Sveta stolica. Žalibog žive ljudje, ki se sramujejo bedne, stare matere Cerkev, ki bi jo radi našemili po dnevni modi z visokim steznikom in širokim klobukom. To početje pa je bolj smešno kot naravno. Spominja me na ubožce, katere je oplašila ohola

noša moderne znanosti in ki so si prizadevali, spraviti genezo v sklad z »iznajdbami« evolucije ali pa z Laplace-ovo teorijo. Danes je vse delo moderne znanosti v temeljnih spodkopano, kje pa so ostali boječi zagovorniki?

V veselje mi je, da ste začeli s krščanskim slovstvom. Pojdite v Notre Dame, tam sem se jaz nekoč spreobrnil, poskušajte moliti pred ono lepo soho Matere božje, pred katero sem jaz tolikokrat poklekal. Njej izročite moje novice.

Vam presrečno stiska roko

P. Claudel.

Tien-Tsin, 28. jan. 1908

Dragi prijatelj moj,

končno sem vendar prejel Vaš izredni članek in brez sramu priznam, da mi je všeč. Za človeka, ki je tako malo razvijen slave kot jaz, je sreča velika, ko najde človeka, ki ga ljubi in predvsem razume. Mojemu delu posvečate Vi prvi metodično obravnavo, in za pisca je silno poučno, da se vidi ponazorjenega in ogledovati se v dveh pazno motrečih zenicah. Vi sami ste mi pomagali spoznati, kako je moj verz, moja drama, moj nauk delo ene same miroljubne ali pregnane težnje. Ali mi utešite star gnev, ki ga občutim, ker si nisem znal ukloniti kanoničnega verza? Rima, zloženo število zlogov, daje besedi izraz potrebe, obliko, ki je čisto zunanja; na njej ni ničesar več spreminjati. Moj verz je pač vedno samo vzklic, izziv v samoti, ki ne izveni, da bi izzval vero in razumevanje v sorodnem slušalcu. Nasprotno je klasičen verz za dramo pretrd in umeten, v poeziji rad postane enoličen in celo premeta (glej Leconte a de Lislea). Enakomerna vrstitev rim, moških in ženskih, vzbuja občutek udarjanja, kot solnce izza ograje. Vse preveč pogrešam jambski verz, v vsej njegovi čistoči, nagoti in udobju (glej prekrasni spev Catulla: Svatba Tetide in Peleja). Nam sta nedosežna mojstra Racine in Chénier.

Dobro razumem zahteve Vašega stališča, vendar obžalujem, da niste omenili mojih glavnih iznajdb; aktivno doživljanje in neodvisnost gibanja od krajevne spremembe. Sicer pa je Vaša analiza polna čudovitega duha in to celo na mestih, ki so meni samemu kočljiva (Človek razumna žrtev).

Pretiravate, kar pa pripisujem samo izpeljavi, ko pravite, da je meni glavni in edini greh, upirati se usodi. Verujte mi, da mi je greh tako kot vsakemu kristjanu samo v prestopku božjih zapovedi, teža prestopka pa zavisi od dejanja in njegovega namena. Kot umetnik pa morem motriti greh dvojno: ali simbolično, kakor Jezus v prisposobi, ko hvali nezvestega oskrbnika, ali pa po besedah sv. Pavla: Omnia coeperantur in bonum, z dopolnilom sv. Avguština: etiam peccata, tako kot je strogo kaznovano prešuštvo Davidovo pripravljalo mater, ki je rodila našega Gospoda, potem, kar je izrečno navedeno v rodovniku.

Nestrpno pričakujem nadaljevanja Vaše razprave.

Jaz z veseljem nadaljujem Peto odo. Vir svetlobe mi je misel o končnem in zaključenem svetu, o eni sami zemlji, ki je obljudena z živčimi in razumnimi bitji, odkril sem jo v Conventry Patmoreju, Wallace pa jo je znanstveno obdelal. Misel o neskončnosti, v katero se je Renan brezumno zatrapal kot v kakšno sijajno pridobitev, je izrodek barbarskih in otročjih možganov. Podobna se mi zdi starim zemljevidom, kjer so odkazane neraziskane meje pošastim in čudom. Krištof Kolumb ni samo odkril, temveč tudi združil novo zemljo. Neskončnost je duhu povsod odvrtna in sporna (govorim o neskončnosti stvari, ki so končnega značaja). Pomislek, kaj je tam, kjer svet neha ali začne, je enako otročji, kot če bi zato zanikali krožino zemlje, ker nikdar ne stojimo na glavi.

Berite katerokoli astronomsko razpravo, mogoče opis planetnih izvinkov v Lagrangevih delih, in čudili se boste vsem predvidenim meram, ki s skrajno natančnostjo vzdržujejo zvezde v njihovem teku. Nebo je matematično odušenje, kjer neskončnost, ki ni končnost, nima prostora.

Vam stiska presrečno roko

P. Claudel.

Tien-Tsin, 12. marca 1908.

Rimbaud je bil glavni vpliv, kateremu sem se vdal. Drugi, predvsem Shakespeare, Aischylos, Dante in Dostojevskij so me uvedli v tajne moje umetnosti. Toda edino Rimbaudjev vpliv je bil oplodilen in očetovski. Jasno me je prepričal, da je tudi po dušah, ne samo po telesih mogoče očetovstvo. Še vedno pomnim ono junijsko jutro 1886, ko sem kupil zvezek »la Vague«, ki je imel na koncu »Iluminacije«. Pravo razsvetljenje so mi postale. Končno sem stopil iz tega gnusnega sveta Tainea in Renana in drugih molohov devetnajstega stoletja, iz te ječe, iz tega strašnega mehanizma, popolnoma obsedenega s čisto neuklonljivimi zakoni, ki se dajo spoznati in učiti, v dopolnitev vse groze (avtomati so mi vzbujali že od nekdanj neke vrste histerično bojazen). Praznoval sem vstajenje nadnaravnega. Genij se tukaj razkriva v največičastejši in najčistejši obliki, kot dih, ki je resnično prišel od neznano kje.

P. Claudel.

Frankfurt ob Meni, 8. oktobra 1912.

Moj dragi Rivièrè,

Veliko, mojstrsko delo Georgiques je izpadlo po mojem okusu, priznati jim je mesto, ki jim gre: je to prvi veliki spev po tolikem času zopet v našem slovstvu. Oblika distihov ne teži za izreki, temveč za vtisom bujnosti in pestrosti široke poljane. Oglatost je pri tako večem človeku kot Jammes gotovo hotena, gre mu uveljaviti vrednote; s trajnimi presledki skuša vzbujati pozornost. Veliko renejša je veroizpoved Nouvelle Revue Française: najprej umetnost, umetnost radi umetnosti! Ali smo že zopet tam? Po tolikih letih praznega slovstva? Ali se bo zopet treba bítí s tem izmozga-

nim kljusetom? Umetnost radi umetnosti ni načelo stvaritelja. S to žensko, mehkužno gimnastiko ne bomo izvili iz človeka kar je v njem globokega in bistvenega. Vprašanje odnosov med umetnostjo, moralo in vero je neizmerno težko in zapleteno. Površno govoričenje ga ne izčrpa. Nobenega dvoma ni, da danes francosko slovstvo mrje v razuzdanosti in dilatatizmu. Treba mu je zopet vrniti ton in srce. Mislil sem, da se hoče N. R. F. na področju umetnosti energično lotiti te naloge, tako pa smo že spet v medlih razpravah iz 1885.

Vam stiska presrčno roko

P. Claudel.

Pariz, 12. oktobra 1912.

Dragi prijatelj,

Ne motite se, srečen bom, ko se snideva. Do-
ločite uro, v četrtek, na svojem domu, kajti jaz
ne stanujem v Parizu. Najbolje, če mi takoj poš-
ljete svojo knjigo, da jo morem prej še prebrati
in premisliti.

Kakšen nesrečen dan, ko si je N. R. F. končno
prisvojila načelo: Najprej umetnost, umetnost
radi umetnosti, ali z drugimi besedami, šla je za
Mercurejem de France (bolje bi mogli reči: umet-
nost za ustrezanje čutom). Če je trdil Jammes, da
človeku zadošča biti kristjan, da je umetnik, ni
rekel nič tako pretiranega, temveč samo nekaj
nezmyselnega, o čemer celo ni razpravljati: osebno
je človek lahko dober kristjan in slab umetnik
hkratu (Nazarenci, Louis Racine itd.). Socialno pa
se vprašanje čisto spremeni; v taki družbi kot je
naša, to je nagnjeni čisto k materialnemu užitku,
je umetnik, ki ne razpolaga z moralno silo, straš-
nemu, smrtnemu utežu enako, ki teži na njem,
obsojen na obup in razkroj, ali pa samo na drob-
nato umetnost. Slučaji Poeja, Baudelaireja, Rim-
baudja, Verlainea in vseh drugih minulega sto-
letja, so poučni dovolj. V tem pogledu vsaj je
resnično pogoj lepega, kajti ono ga loči od po-
gubne okolice in mu dopušča razmah zmožnosti,
katere mu je milost namenila.

Zakaj sploh dela umetnik, ki danes ne veruje
v Boga, ki ne dela Bogu v čast? Mar zase? To je
čisto zgrešen sklep, kajti on sam je delo in ne
cilj. Ali za druge ljudi? Ali njim v veselje? Ali
da jih zabava?

Vera nam ne obuja novih zmožnosti, pač pa
pospešuje vse tiste, ki jih imamo.

Toda to vprašanje je nenavadno težko in za-
pletano. Jammes kaže edino možen način zve-
ličanja, dasi mogoče nezadostno. N. R. F. pa nas
vodi na staro pot, ki je prizadejala toliko gorja
tolikim velikim umetnikom. Najprej umetnost!
Sredstvo najprej!

Mislil sem že, da se je ustanovila, da nas odreši
umetnosti, katero vsi poznamo.

Ali mislite, da so Shakespeare ali Dostojevskij
ali Rubens ali Tizian ali Wagner ustvarjali zato,
da opravljajo umetnost? Kaj še, ne gre za to,
kako, ali sprostiti so se hoteli svojega bremena in
iznesti sveženj živih reči: opus non factum, ne
pa, da od zunaj barvajo mrzle, preračunane
risbe.

Vam stiska roko

P. Claudel.

Ukrajinsko slovstvo

M. Lubyneckyj-J. Šedivý

4. Proletarski pesniki

V najnovejši in ukrajinski književnosti so naj-
številnejši t. zv. proletarski pesniki. Zdru-
žuje jih ista politična ideologija in ista
težnja, da bi postala poezija mogočen činitelj v
organizaciji revolucijskih sil in skušala ustvariti
socialno-kulturni svetovni nazor slojem, ki se
pred revolucijo niso mogli razvijati v političnem
in gospodarskem zmislu. Zato trgajo vse vezi s
književnostjo pred boljševiško revolucijo in na-
glašajo proti nji prednost vsebine in cilja pesmi
pred njeno obliko. Veliko število proletarskih pes-
nikov je dalo ukrajinski književnosti razen velikih
in revolucijskih gesel zelo malo trajnih vrednot.

Ta smer ima svojega prvega zastopnika v Va-
sylju Čumaku (1900—1919). Izdal je droben
zvezek svojih pesmi pod imenom »Zaspiv«
(Uvodna pesem). Razen dobrih lirskih pesmi
obsega ta zbirka pesmi z revolucionarno tendenco,
s katerimi kriči pot komunizmu.

Bolj brezkompromisen je v svoji književni
delavnosti Vasylj Ellanskyj (1895—1925),
ki je znan pod psevdonimi Ellan, Blakytynij in
Valer Pronoza. Kakor sicer v življenju je tudi v
svoji pesniški zbirki »Udary molota i sereja«
(Udarci kladiva in srca, 1920) navdušen komuni-
stični agitator. V večini svojih pesmi opisuje
revolucionarne dogodke, ki jih je sam doživel.
Vsled vsiljevanja komunizma in vsled zanemar-
jene verzne tehnike so njegove pesmi hladne in
enolične.

Tipičen proletarski pesnik je Volodymyr
Sosjura (* 1895). Izdal je zbirko lirskih pesmi.
»Červona zyma« (Rdeča zima) in daljše pesnitve
»1917. rik« (1917. leto), »Naokolo« (Kroginkrog)
in »V vikah« (V stvarih). V njih opisuje živ-
ljenje tovarniškega delavca in njegove občutke
in vtiske s tako živo resničnostjo kakor jih more
le sam delavec. Sosjura je v zadnjih pesnitvah
tipičen komunistični romantik, ki vidi vse skozi
komunistične rdeče naočnike. Zato piše o rdečih
zvezdah, o rdečih nevihtah, celo veter, ki spremlja
komunistične čete na pohodu, je rdeč komunist.
Ne zadovolji se z geslom: »Na zapad, na zapad!«
in ne zadovoljuje se, če bi »celo zemljo objel z
rdečimi perutnicami«, ker »do nebes nosimo burjo
revolucije«, kakor poje v pesnitvi »Naokolo«.

Najvažnejši proletarski pesnik je Mykola
Hvylyovyj (* 1895). V poeziji se je pojavil
l. 1921. z zbirko »Molodistj« (Mladost), kjer slika
življenje delavcev in majhnih obrtnikov. Dočim
je v tej zbirki pod močnim vplivom ruskih imagi-
nistov, je samostojnejši v zbirki »Dosvitni sym-
foni« (Simfonija ob jutranji zarji; 1922). Tudi v
njej opeva delavca, vendar pa imajo najvišjo
ceno tiste pesmi, kjer slika lepoto prirode in
ukrajinske stepe. V daljših pesnitvah »Elektryč-
nyj vik« (Stoletje elektrike) in v pesmi »Poema
mojeji sestry« sanja o »trpečih očeh elektrike« in
o dobi, ko bo pesnik vodil »ladjo mašinizacije po
asfaltu bodočnosti.«